

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 8, jaargang 9, augustus 2009

Uitgave: 8 PSO's en NvD. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@soobbozh.nl

Van de redactie

De door OCW via zijn Regiegroep Bibliotheekinnovatie ingestelde Projectgroep kwam 31 juli voor de eerste keer bijeen met haar *kritische vrienden*. Het was een geanimeerde bijeenkomst. De projectgroep stond open voor vragen en de vrienden waren nog niet vervelend-kritisch. Een verslag en een commentaar in deze Nieuwsbrief.

Ook op het front van de Branche is nieuwe beweging: **Frans Meijer**, nog bekend van de strategiediscussie, is aangetrokken als kwartiermaker voor de brancheorganisatie. En stelde zich de vraag: wat moet die organisatie eigenlijk precies gaan doen?

Hans Dijkstal, die geacht wordt de basis te liggen voor het nieuwe Bibliotheekcharter, bezoekt bibliotheken en krijgt post...

Wim Keizer,
12 augustus 2009

Bijeenkomst kritische vrienden **Digitale bibliotheek: het Funda van de bibliotheken**

Wat is eigenlijk een digitale bibliotheek? Bij die wezenlijke vraag werd uitgebreid stilgestaan tijdens de eerste bijeenkomst van “de kritische vrienden” met de Projectgroep Bibliotheekinnovatie, op 31 juli in de OBA. De gedachtewisseling leidde tot de conclusie dat “de digitale bibliotheek” voor het openbare bibliotheekwerk is wat *Funda* voor de makelaars is: een zeer gebruikersvriendelijke website, waarop het complete aanbod te zien is.

Geen alternatief internet

Programmamanager **Bart Drenth** gaf ook aan wat de digitale bibliotheek *niet* is.

1. Zij is geen alternatief voor internet, niet een middel om alle denkbare informatie te ontsluiten, geen parallel met Google. De Projectgroep sluit aan bij wat minister

Plasterk op 26 maart zei tegen de Voortouwcommissie OCW: je moet de digitale bibliotheek zien in de context van het boekenbestand van de bibliotheken, want het *unique selling point* is dat zij dat boekenaanbod hebben.

2. Zij is niet een plek waar allerlei denkbare content wordt bedacht, verzonnen of gemaakt. Het uitgangspunt is dat er al genoeg content bestaat en dat de bibliotheek veel content heeft. Maar hoe zorg je dat de gebruiker het ook krijgt? Daar gaat het om.

Bart Drenth: “We gaan geen tachtig nieuwe, leuke projecten verzinnen en aanbieden, we gaan van bibliotheekwerk geen één-op-één-afspiegeling van internet maken. Wat “de digitale bibliotheek” wel kan doen is de gezamenlijke bibliotheken diensten te laten aanbieden op een manier die op andere terreinen al volstrekt vanzelfsprekend is.” En daarbij noemde hij *Funda* als voorbeeld. “Niemand denkt aan alle ingewikkeldheden erachter, maar dat is waar we mee bezig zijn.”

In lijn met rapport-Calff

Michiel Laan, projectcoördinator *Innovatie van collecties*, vond de vraag wat de digitale bibliotheek eigenlijk is heel wezenlijk. “Er is al een Bibliotheek.nl. We kijken er naar wat dat precies is en hoe dat zich verhoudt tot wat wij verwachten. En hoe de gebruiker het ervaart. Wij werken in lijn met het rapport-Calff. De digitale bibliotheek wordt de vestiging van ons allen op internet.”

Duidelijke doelstellingen?

Joyce Sternheim (Biblioservice Gelderland) vond dat de digitale bibliotheek gekenmerkt wordt door twee zaken: welke bronnen en welke ontsluiting. Het merendeel van wat bibliotheken te bieden hebben is nog fysiek. Daarbij gaat het vooral om vindbaarheid en beschikbaarheid. **Francien van Bohemen** (VOB) achtte het gebruiksgemak daarbij een belangrijke component.

Anne Rube (ProBiblio) vroeg of er ook duidelijke doelstellingen zijn geformuleerd,

zoals een toename van het ledenbestand met 30 %. Bart Drenth zei dat dit nog moet gebeuren, maar dat ook gedacht wordt aan zaken als slim en subtiel attenderen, wat moet leiden tot een toename van het aantal uitleningen. Michiel zei dat bij intikken van een titel op Google een bibliotheekboek niet bovenaan komt en dat dit iets is wat je moet “verdienen”. **Wilfried Hoffman** (projectcoördinator *Infrastructuur*) zei dat je categorieën gebruikers kunt onderscheiden: van de anonieme surfer tot degene die lid van de fysieke bibliotheek wil worden en de gradaties daartussen. Het gaat dus om meer dan de huidige gebruikers van de bibliotheek. Anne Rube vond dat Funda niet alleen een site is om huizen te zoeken, maar ook om te dromen over huizen die je nooit zult kopen. Wilfried meende dat dit ook voor de digitale bibliotheek kan gelden: geestverwanten vinden, mensen verbinden door middel van het woord, collecties steeds in een andere context plaatsen, dossiers over bepaalde onderwerpen maken en bespreken in *communities*. Michiel vroeg zich wel af of de bibliotheek zelf dossiers moet inrichten, of het moet laten doen door partijen die daar sterk in zijn. Het gaat om de vraag welke allianties buiten de eigen sector mogelijk zijn.

Collecties aan elkaar

Joyce Sternheim merkte op dat we er nog niet in geslaagd zijn alle bibliotheekcollecties aan elkaar te knopen en toegankelijk te maken voor heel Nederland. Bart Drenth antwoordde dat er nog veel moet gebeuren. **Duco van Minnen** (Biblioservice Gelderland) zei dat het aan elkaar knopen veel geld zal kosten.

Kerstboom en ballen

Bart bracht naar voren dat er rond “de digitale bibliotheek” wel sprake is van kerstballen, maar nog niet van een goed gewortelde kerstboom met kluit (de uitstekende toegang tot wat de bibliotheken gezamenlijk hebben). Ofwel het Funda van de bibliotheken. Michiel Laan vulde aan dat de Projectgroep daar nu de focus op legt. Duco van Minnen vroeg zich af waar de gebruikers nu voor komen. Volgens hem vooral in de fysieke vestigingen, om daar te *browse*. “Dat geldt voor zo’n 80%. Slechts zo’n 20% zoekt gericht. Vooral voor hen maak je de digitale bibliotheek. De catalogi zijn grotendeels voor onszelf. Als je iets zoekt, ga je naar internet.” Bart meldde dat er op 21 september weer een soortgelijke bijeenkomst is als op 26 juni

en dat daar uitvoeriger zal worden ingegaan op de vraag wat de digitale bibliotheek is.

Tachtig projecten, veel samenhang

Wat de tachtig projecten betreft, vertelde hij dat het zeker niet gaat om een grote hoeveelheid leuke, nieuwe experimenten. Een groot deel heeft in samenhang met elkaar betrekking op de digitale infrastructuur. De exacte begroting van de Projectgroep wordt niet openbaar gemaakt, maar er komt wel een samenhangend stuk over die tachtig projecten in gecomprimeerde vorm op de website van de Projectgroep. (Inmiddels gepubliceerd op de website: [Toelichting onderdelen bibliotheekinnovatie 2009](#)). De reden van de niet-openbaarmaking is dat er ten dele sprake is van concurrentiegevoelige informatie. Maar het geheel blijft heel dicht bij in het rapport-Calff genoemde onderwerpen.

Hij zei ook dat de Projectgroep vooral bezig is met alles wat er voor een *nieuwe keuken* achter de schermen nodig is, aan leidingen en dergelijke. Het zichtbare deel van de nieuwe keuken kan pas later worden geplaatst. Bart herhaalde zijn verhaal van 26 juni dat er “twee kolommen” zijn: opdrachten en subsidies. Opdrachten gaan vooral naar marktpartijen voor zaken die daar het beste ontwikkeld kunnen worden. Subsidies gaan naar in de Subsidieregeling genoemde instellingen volgens de genoemde criteria. Inmiddels is er op de site van de Projectgroep een handleiding verschenen en komt er 26 augustus een voorlichtingsbijeenkomst bij het ministerie van OCW in Den Haag. Bart zei dat de in de subsidieregeling per programmaliijn genoemde bedragen heel exact lijken, maar dat het gaat om een schijnexactheid.

Varianten, prototypes

Wilfried Hoffman gaf toelichting op zijn programmaliijn, de digitale infrastructuur. Aan de hand van het door de Projectgroep in de presentatie van 26 juni eerder gelanceerde cirkelmodel liet hij zien dat er veel varianten zijn. Zo’n veertig van de tachtig projecten gaan daarover. Zoals de gevolgen van de keus voor *Ideal* voor betalingen en de keus van *DigiD* voor identificatie, authenticatie en autorisatie. Hoe gaat het zoeken en vinden? Er worden prototypes en demo’s gemaakt en uiteindelijk komt er een beschrijving van de wijze waarop de infrastructuur technisch kan worden gerealiseerd.

Keuzes branche, opschonen

Duco van Minnen wees er op dat de bibliotheekbranche de keus heeft gemaakt voor de *Aquabrowser Library* van Medialab voor de ontsluiting van meerdere bestanden in één zoekgang. En dat er verder een aantal bibliotheeksystemen voor lenersadministraties, uitleenadministraties en catalogi bestaat en onderhouden wordt. Hij vroeg zich af hoe de activiteiten van de Projectgroep gaan aansluiten op de investeringen die diverse partijen in het bibliotheekwerk deden en doen in de genoemde systemen. En of er ook een project komt waarbij alle bronbestanden worden opgeschoond, omdat er van dezelfde bibliotheekobjecten vaak meerdere beschrijvingen bestaan. "Maar ik wil straks niet vier keer hetzelfde huis op Funda zien."

Michiel Laan zei dat het probleem van de bibliotheekbranche is dat verschillende bibliotheekorganisaties vaak dezelfde soort opdrachten geven aan vaak te kleine partijen. "Dat is niet meer de weg die de Projectgroep zou willen". Bart Drenth vatte het probleem samen als: er zijn al veel systemen die veel kunnen, hoe ga je daar mee om? "Wat we willen is dat je overal kunt lenen en betalen en dat je er dan niet voor naar Groningen of Utrecht moet gaan." Wilfried antwoordde op de vraag van Duco dat hij alles in kaart brengt en dat er koppelingen zullen worden gemaakt. "Dat is een hele klus." Sprekend over systemen zei hij dat de Projectgroep wil voorkomen dat je in een [vendor lock-in](#) terecht komt. Anne Rube vroeg of het mogelijk is een verhaal over de infrastructuur op papier te zetten, zodat het iedereen duidelijk kan worden waar het precies over gaat.

Duco herhaalde dat het nodig is, als je alle provinciale catalogi aan elkaar koppelt, de bronbestanden te schonen, omdat bibliotheken hun objecten allemaal anders beschreven hebben. "Hoe gaan we dat doen?" Waarop Bart riep: "we vragen het aan de provincies!"

Consortium en OCLC

Ter sprake kwam ook dat de voortgangsrapportage van minister Plasterk van 11 juni 2009 in een voetnoot een beschrijving geeft van het Consortium Gemeenschappelijke Infrastructuur (GII) van KB, UB-en en WSF. De VOB is thans kandidaat-lid van het GII-consortium, met een raadgevende stem. Het consortium heeft een overeenkomst met het Amerikaanse OCLC (waaraan de Stichting Pica haar aandelen heeft overgedragen).

OCLC stelt aan de bibliotheken een basispakket ter beschikking dat bestaat uit een catalogiseersysteem, een IBL-systeem en een zoekstelsel. De voetnoot in de voortgangsrapportage zegt dat de Projectgroep Bibliotheekinnovatie de rol die de VOB vervulde zal voortzetten en dat uitgangspunt is aansluiting van de openbare bibliotheken bij het GII.

Bart Drenth meldde hierover dat de Projectgroep bezig is er naar te kijken. Overigens noemt de voetnoot in de voortgangsrapportage alleen het consortium en niet OCLC. In een persbericht over de overeenkomst met het consortium zei OCLC, gevestigd te Dublin, Ohio, vorig jaar een organisatie zonder winstoogmerk te zijn, op basis van lidmaatschap. Er maken 60.000 bibliotheken in 112 landen van OCLC-diensten gebruik. "OCLC en zijn lidbibliotheken overal ter wereld bouwen aan en onderhouden WorldCat, de rijkste online bron ter wereld voor het vinden van bibliotheekmaterialen". (zie ook www.oclc.org).

Innovatiecentra

In de *Agenda voor de toekomst* van de VOB is sprake van een innovatiecentrum, het rapport-Calff sprak over vijf innovatiecentra (één per programmaliijn), het bestuursakkoord IPO-VNG-OCW kwam tot drie programmaliijnen en zwakte de "innovatiecentra" van Calff af tot "expertnetwerken met een aanspreekpunt". De subsidieregeling roept gewoon iedere "instelling die aantoonbare kennis en kunde heeft op het gebied van bibliotheekwerk en bibliotheekinnovatie" op om aanvragen in te dienen. Ondertussen wil de Tweede Kamer een innovatiecentrum in Deventer en vinden gedeputeerden dat drie kennisinstituten niet nodig zijn, daar er al genoeg kennis zit in de provincies. Sprekend over "innovatiecentra" zei Bart Drenth dat de Projectgroep er in 2009 niet aan gaat werken. "Dat blijft nog open. We denken er wel over hoe we het gaan doen in 2010, gekoppeld aan het programma van het Sectorinstituut. Daar zijn we nog niet uit. Er is ook gesproken over innovatienetwerken." Bart zei dat de Subsidieregeling van OCW tot verdriet van velen lang op zich heeft laten wachten. De uiterste indiendatum is 15 september.

Geen eigen provinciaal beleid

Anne Rube wees op de activiteiten van **Hans Dijkstal** voor de totstandkoming van het Bibliotheekcharter en pleitte voor aansluiting

van de provinciale inzet op de landelijke activiteiten ten behoeve van de digitale bibliotheek, wat betekent dat de provincies niet te veel eigen beleid moeten ontwikkelen. Bart zei ook met Dijkstal te praten en te hopen dat er niet te veel bestuurlijke ingewikkeldheden nodig zijn. Anne drong er op aan IPO goed uit te leggen waar de Projectgroep mee bezig is

Beeldbibliotheek

Vertegenwoordigers van www.beeldbibliotheek.nl wezen op het belang van hun in samenwerking met de VOB ondernomen activiteiten. Het gaat om verzamelen en ontsluiten van historisch filmmateriaal. Zij pleitten er voor de beeldcultuur een belangrijke plaats te geven in de digitale bibliotheek.

Evaluatie in drie ronden

Bart Drenth vertelde dat de evaluatie van de bestaande producten en diensten onder de vlag "digitale bibliotheek" (of "Bibliotheek.nl") – zoals AI@din, Schoolbieb, Zoek&boek, Literatuurplein – begonnen is. Ook daar maakt de site van de Projectgroep melding van. Er zijn drie stappen: 1 een zelfevaluatie, 2. een *peer review* (een gespecialiseerd bureau bekijkt gebruikersvriendelijkheid en effectiviteit) en 3. een rapport van de Projectgroep met conclusies. De eerste gegevens zullen er 21 september zijn, het oordeel of er doorgegaan moet worden komt in oktober beschikbaar.

Branche en OCW

Hans van Velzen (OBA) wees erop dat sommige zaken subsidiegelden van bibliotheken mogen kosten. En daarmee kwam hij op het gegeven dat OCW iets anders kan willen dan de branche zelf. Als OCW geen subsidie meer in een bepaald product wil steken, kan de branche het nog belangrijk genoeg vinden om het zelf te blijven bekostigen.

De vraag die dan ook al vaker opgeworpen is, betreft de afstemming tussen wat OCW doet en wat de branche wil. De branche steekt ook nu al gelden in Bibliotheek.nl (ca. € 3,6 miljoen, € 0,22 per inwoner omslaggeld).

Michiel Laan noemde dit een belangrijk punt en zei dat het een slechte zaak zou zijn als datgene wat OCW wil bekostigen en wat de branche wil bekostigen gescheiden kolommen worden "Het idee is bij ons dat het goed

bij elkaar gebracht wordt en dat er één sterke digitale bibliotheek komt."

Joyce Sternheim zei dat je niet AI@din moet evalueren, maar de digitale inlichtingenfunctie. Bart antwoordde dat een fundamentele vraag is of de digitale bibliotheek een vragendienst moet hebben. Daar moet je mee beginnen. Wilfried Hoffman had een voorbeeld waarbij zoeken in Google veel sneller werkte dan de vraag aan AI@din stellen.

Exploitatie in toekomst, besteltaken

Sprekend over de rol van OCW en de rol van de branche zei Bart dat zijn streven is de onzichtbare, maar wel belangrijke dingen zo veel mogelijk door OCW te laten betalen. De bijdrage die de bibliotheken nu leveren (de € 0,22 per inwoner) zou hij graag gehandhaafd zien. Overigens is een groot deel daarvan voor digitale content en zal ook het gebruik van die content geëvalueerd worden. Bart zei verder dat hij naast de tijdelijke € 19 miljoen OCW-innovatiegelden na 2009 graag zo veel mogelijk van het structurele bestel-takenbudget (€ 5,6 miljoen) ingezet wil hebben op de digitale bibliotheek, zodat er via het Sectorinstituut een structurele geldstroom naar de digitale bibliotheek ontstaat. Hij zei te denken aan € 1,5 miljoen. "Dat betekent: strepen trekken. Daar maak ik me niet populair mee."

Geen OCW-geld Bibliotheekblad?

In dat verband sprekend over zaken die dan niet meer door OCW betaald zouden kunnen worden kwam (als voorbeeld) *Bibliotheekblad* aan de orde. Het *zou kunnen zijn* dat het niet meer door OCW wordt betaald. "We gaan zo iets wel fatsoenlijk doen. Je kunt ook eens kijken of het niet samen kan met andere bladen."

Bart eindigde de ochtend met de opmerking weer veel opgestoken te hebben.

Volgende data

Als volgende bijeenkomsten rond de OCW-innovatiegelden staan gepland:

- 26 augustus, 10.00 uur, OCW, Den Haag. [Voorlichting](#) over Subsidieregeling (aankondigen kan o.a. via website Projectgroep Bibliotheekinnovatie).
- 28 augustus, 10.00 uur, OBA. Tweede bijeenkomst kritische vrienden (aan-

melden kan op website Projectgroep Bibliotheekinnovatie).

- 21 september, 14.00 uur, OBA. Bijeenkomst verduidelijking en toelichting "digitale bibliotheek".
- 25 september, OBA. Derde bijeenkomst kritische vrienden.
- 30 oktober, OBA. Vierde bijeenkomst kritische vrienden.

Formulieren, handleiding

Op de website van de Projectgroep zijn ook formulieren te vinden voor het aanvragen van subsidie, een handleiding erbij en informatie (met formulier) over de evaluatie van de bestaande digitale diensten en producten. (N.B. De website heet nu www.projectgroepbibliotheekinnovatie.nl in plaats van www.projectgroepbibliotheeken.nl)

€ 2,5 van € 7,5 miljoen: lokale/provinciale implementatie en provinciale projecten

Zoals in de vorige Nieuwsbrief werd gemeld, bestaat het bedrag van de Subsidieregeling uit iets meer dan € 7,5 miljoen. Het blijkt dat van die € 7,5 miljoen al ongeveer € 2,5 miljoen is gereserveerd voor:

1. implementatie op lokaal en provinciaal niveau;
2. gelden voor zaken die op provinciaal niveau nog niet konden worden afgerond.

Met het eerste bedrag is € 1.050.000 gemoeid. Dat staat in de begroting in de voortgangsrapportage van 11 juni. Voor de drie programmalijnen is genoemd:

- Digitale infrastructuur € 400.000;
- Digitale diensten en producten € 350.000;
- Innovatie collectiebeleid € 300.000.

Samen dus € 1.050.000 voor implementatie op lokaal en provinciaal niveau.

De Projectgroep heeft discussie met IPO over gelden voor zaken die provincies in 2008 nog niet konden afmaken.

Het gaat om:

- opbouwen en onderhouden van De G!ds (6 ton);
- ondersteuning bij aanschaf provinciale achtergrondcollecties (9 ton).

Dat is samen € 1,5 miljoen.

Geld niet naar gemeenten/provincies

Desgevraagd liet Bart Drenth weten: "Alle aanvragen vallen in het regime van de subsidieregeling die OCW heeft gepubliceerd. Voor lokale en provinciale implementatie en voor provinciale projecten moeten dus middelen worden aangevraagd volgens de daarvoor geldende procedure. We hebben in de begroting voor de subsidies rekening gehouden met € 1.050.000 voor lokale en provinciale implementatie en met € 1.500.000 voor provinciale projecten die nog niet af waren in 2008. Welke projecten worden toegekend en voor welke bedragen is onderwerp van de integrale afweging van alle aanvragen die uiterlijk 15 september zijn binnengekomen."

Volgens de subsidieregeling kunnen aanvragen alleen gedaan worden door instellingen "die aantoonbare relevante kennis en kunde hebben op het gebied van bibliotheekwerk en bibliotheekinnovatie". Dit betekent dat het geld niet naar gemeenten en/of provincies gaat en ook niet door hen kan worden aangevraagd.

Commentaar

Verdienstelijke poging om begrip digitale bibliotheek te verduidelijken, maar vragen

Wim Keizer

De Projectgroep Bibliotheekinnovatie heeft 31 juli bij de eerste bijeenkomst met 'kritische vrienden' in een open sfeer een verdienstelijke poging gedaan het begrip "digitale bibliotheek" te verhelderen. Binnen de beschikbare tijd werden vragen zo goed mogelijk en serieus beantwoord. Een compliment voor de Projectgroep is op zijn plaats.

Dat neemt niet weg dat er ook vragen niet werden (of: nog niet konden worden) beantwoord en er nieuwe vragen rezen. De Projectgroep zit natuurlijk in een ingewikkeld bestuurlijk krachtenveld met geldstromen op drie overheidsniveaus en met digitale ontwikkelingen die ten dele onvoorspelbaar zijn. Het hele internet is al een digitale bibliotheek met Google voor de ontsluiting.

De vergelijking met Funda is aardig gevonden, maar het grote verschil tussen huizen en informatie is dat huizen niet gedigita-

liseerd (kunnen) worden en informatie wel. In maart 2006 zei ene **Bart Drenth** van Berenschot in een interview in deze Nieuwsbrief dat er een megatrend gaande is op het gebied van distributie van kennis en informatie. "Die trend is al 15 jaar gaande, maar begint nu pas echt goed zichtbaar te worden. CD's haal je niet meer, maar je downloadt muziek van Internet. Dat kan ook steeds meer met geschreven tekst, daar is Google al mee bezig. Er zijn technieken om geschreven boeken thuis via Internet te krijgen. Dus op dat terrein, het terrein van de distributie, zal de bibliotheek een enorme concurrentie gaan ondervinden. Dat is *nog* een reden om je af te vragen: waar zijn we voor? Nu richten bibliotheken zich nog voor een belangrijk deel op distributie, maar met de enorme digitale concurrentie die er aan komt moet je je afvragen hoe lang dat nog kan duren". En **Josje Calff**, thans lid van de Regiegroep, zei in het VOB-boek *Back to the future*, in 2008 vrijwel hetzelfde (zie Nieuwsbrief van september 2008).

Nog een belangrijk verschil is dat je niet kunt wonen in geouwehoer (citaat vroegere Amsterdamse wethouder **Jan Schaefer**), maar dat het heel eenvoudig is geouwehoer digitaal te produceren en te verspreiden. Door de digitalisering van informatie neemt het geouwehoer duizendvoudig toe en is het steeds lastiger om de zin van de onzin te scheiden (wat toch de taak van een culturele, gesubsidieerde instelling als de openbare bibliotheek zou kunnen zijn). Ik pleit er voor de functie "ontmoeting en web 2.0-gebabbel" buiten de deur te houden.

Kerstboom en kerstballen

Ook de beeldspraak van "een kerstboom met kluit" en "kerstballen" is aardig gevonden. Je zou kunnen zeggen: besteed het OCW-innovatiegeld vooral aan het nieuwe Bibliotheek-Funda, "de kerstboom met kluit". En voorzie die boom straks uit het besteltakenbudget, via het Sectorinstituut, ook nog regelmatig van vers water en kunstmest. De branche kan dan naar eigen inzicht en financiële capaciteit een aantal meer of minder kleurige kerstballen betalen.

De grote vraag is echter of het zo eenvoudig is. Want welke impact heeft die kerstboom met kluit op de hele branche?

Landelijk/wereldwijd; gevolgen?

Wilfried Hoffman, binnen de Projectgroep verantwoordelijk voor de digitale infrastructuur,

vertelde dat ongeveer de helft van de tachtig projecten betrekking heeft op zijn terrein: de aansluiting op de landelijke/wereldwijde informatie-infrastructuur. Er zijn op dit moment verschillende bibliotheekautomatiseringssystemen met allemaal hun eigen wisselende databases voor lenersadministraties, objecten (de individuele bibliotheekmaterialen), de titelbeschrijvingen, de koppeling van titelbeschrijvingen aan objecten (ofwel de catalogi) en de koppeling van leners aan objecten (ofwel de uitleenadministraties). Daarnaast werken KB en UB'en met OCLC, dat niet primair gericht is op leners en uitleenadministraties, maar wel *Worldcat* ontwikkeld heeft. De Projectgroep wordt geacht "aansluiting te zoeken bij het Consortium van de Gemeenschappelijke Informatie-Infrastructuur (GII)" (dat een overeenkomst heeft met OCLC). Maar wat betekent dit op den duur? En hoe zit het met het "eigenaarschap" en "recht op gebruik" van gegevens als titelbeschrijvingen? Voor de ontsluiting van meerdere bestanden in één zoekgang wordt in de openbare bibliotheekwereld gebruik gemaakt van de *Aquabrowser Library* van Medialab. En verder is "ons branchebedrijf", NBD/Biblion, begonnen met de ontwikkeling van een landelijke, centrale catalogus (hoewel niet duidelijk is of de branche daar om gevraagd heeft). Maar wat betekent dit naast *Worldcat*? Terecht wierp **Duco van Minnen** van Biblioservice Gelderland er 31 juli een aantal vragen over op en terecht vroeg **Anne Rube** van ProBiblio het hele verhaal eens goed op papier te zetten. Het is technisch een lastig verhaal en juist daardoor voor niet-ingewijden nog niet goed te overzien. Wilfried waarschuwde voor een *vendor lock-in*. Wat simpel gezegd kun je natuurlijk aan de ene kant beweren dat we niet in een communistisch land leven en dat één systeem, hoe mooi ook voor de centrale toegang en centrale transacties, ongewenst is vanwege de monopoliepositie die het zou innemen. Aan de andere kant betekent concurrentie tussen systemen dat je op verschillende plekken dezelfde dingen doet en dat je voor centrale digitale toegang steeds moet werken met ingewikkelde, kostbare koppelingen.

Nogmaals: duidelijk zal moeten worden wat die kerstboom met kluit voor kosten met zich meebrengt die straks niet meer door OCW worden betaald. De plannen zijn nog niet zodanig helder dat de branche er spontaan 10% of zelfs maar 2% van de bibliotheekbegrotingen bij zal leggen.

En verder blijft natuurlijk een feit dat OCW, op advies van Regie- en Projectgroep, kan

besluiten bepaalde digitale producten en diensten niet meer te bekostigen, terwijl de branche juist kan besluiten er eigen gemeentelijke en provinciale subsidiegelden in te steken. Afstemming tussen "branche" en "sector" is nodig, waarbij geldt dat de branche (mits eensgezind) veel kan zonder OCW, maar OCW niet heel erg veel zonder branche.

Kosten IBL

Een aandachtspunt bij al die koppelingen ten behoeve van centraal zoeken en bestellen is ook wat de kosten van het interbibliothecaire leenverkeer (IBL) eigenlijk zijn en worden. Een vroegere collega van mij die goed kon rekenen riep altijd dat de kosten van het IBL zo hoog zijn, dat je de aanvrager maar beter meteen € 30 kunt meegeven om het boek zelf te kopen. Nu beweerden openbare bibliotheken altijd dat ze meer in voorraad hebben dan de boekhandel, maar de grote vraag is of dit in een tijd van nullijsten (nul uitleningen in een jaar), het voortdurend hameren op "klantgerichtheid", het streven naar *marketinggedreven* bibliotheekwerk en de omvorming van het vak van bibliothecaris tot "een diffuus geheel van functies" nog wel waar is. Wie ziet in Nederland toe op het bewaarbeleid van openbare bibliotheken?

Desinformatie innovatiecentra

Een complicatie waar de Projectgroep ook tegenaan loopt, is dat het begrip "innovatiecentra" sinds de *Agenda voor de toekomst* van de VOB en het rapport-Calff een geheel eigen leven is gaan leiden, terwijl we inmiddels een OCW-subsidiereregeling hebben die heel erg lijkt op de oude InnovatieStimulans, zij het dat Regie- en Projectgroep de aanvragen screenen op inpasbaarheid in hun concept van "de digitale bibliotheek". Maar Kamerlid **Han ten Broeke** heeft minister **Plasterk** gewaarschuwd vooral niet voorbij te gaan aan de wens van de Tweede Kamer "een innovatiecentrum" in Deventer te vestigen. Een hele toer om dit soort op desinformatie gebaseerde wensen weer in de fles te krijgen.

Beheerseenheid Bibliotheek.nl

Over de beheerseenheid Bibliotheek.nl werd 31 juli niet gepraat, maar duidelijk is wel dat er een paar mogelijkheden zijn, zoals ook al eerder was besproken in de Werkgroep Exploitatie met Peter van Eijk:

- onderdeel van de nieuwe brancheorganisatie, maar dan zet je exploitatie (en risico's nemen) niet apart;
- een aparte, nieuwe beheerseenheid, zodat exploitatie en risico's nemen los van de brancheorganisatie staan, zij het dat die (op afstand) wel "opdrachtgever" kan zijn;
- een beheerseenheid aanhaken bij een bestaande organisatie die enig risico kan nemen, zoals NBD/Biblion, en/of meerdere organisaties, zoals PSO's (mits die gezamenlijk optrekken en het Bibliotheekcharter zorgt voor meerwaarde van inschakelen van de PSO's: duidelijk regelen dat de provinciale subsidiegelden worden gecoördineerd met de inzet van de OCW-middelen en de eigen branchegelden. Er is geen behoefte meer aan provinciale hobby's).

Frans Meijer kwartiermaker brancheorganisatie

Het VOB-bestuur heeft **Frans Meijer** bereid gevonden om kwartiermaker te worden van de nieuwe brancheorganisatie. Hij neemt de rol over van **Johannes Boelens** van Price-Waterhousecoopers, die gewerkt heeft aan het op 18 juni in de VOB-ledenvergadering aanvaarde inrichtingsplan.

Frans Meijer is oud-directeur van de Bibliotheek Rotterdam. Hij heeft de strategie-discussie van de VOB geleid. Deze discussie leidde tot de *Agenda voor de toekomst*. De Agenda ging nog uit van de gedachte dat er een VOB zou blijven die tegelijk sector-instituut en brancheorganisatie is. Delen van de Agenda, met name op het terrein van de digitale bibliotheek, worden nu ter hand genomen door de door OCW ingestelde Projectgroep Bibliotheekinnovatie.

Ledenvergadering 15 oktober

Frans wil het VOB-bestuur, na oriëntatie in de branche, voorstellen doen op het gebied van concrete activiteiten van de brancheorganisatie in de komende jaren, alsmede de meest gewenste contributie- en stemrechtregeling. Dit met het oog op de extra ledenvergadering van 15 oktober. De planning is dat het VOB-bestuur de leden dan voorstellen doet op de genoemde terreinen. Frans wordt geassisteerd door **Hans Veen** (Acta Advies), die binnen de VOB tijdelijk de

naar Maastricht vertrokken **Carin Klompen** is opgevolgd.

Opinie

Welke doelen, contributie- en stemrechtregelingen voor nieuwe brancheorganisatie?

Wim Keizer

Wat gaat de nieuwe brancheorganisatie straks concreet doen? Het ligt voor de hand met groot enthousiasme zo veel mogelijk verder te gaan met de geïntegreerde aanpak op het gebied van de digitale bibliotheek, HRM en marketing (met decentrale uitvoering) waar **Peter van Eijk** al mee begonnen was, voor zijn op voordracht van de VOB gedane overstap naar de Projectgroep Bibliotheekinnovatie.

De Projectgroep Bibliotheekinnovatie besteedt het OCW-innovatiegeld vooral aan het nieuwe Bibliotheek-Funda, "de kerstboom met kluit". Maar, zoals ik in het commentaar schreef, wat betekent dit voor de branche?

Financiële capaciteit

Hoeveel financiële capaciteit zal de brancheorganisatie hebben en hoe dragen de leden bij? Daar zijn verschillende modellen voor te bedenken. De nieuwe brancheorganisatie wordt een fusie van WOB en een "rest-VOB" (de huidige VOB minus wat naar het Sectorinstituut gaat, wat naar een beheerseenheid "Bibliotheek.nl" gaat en wat niet plaatsbaar is). Vooralsnog zijn de inkomsten van de brancheorganisatie in het inrichtingplan vastgesteld op € 1,68 miljoen (gezamenlijke contributies van VOB en WOB van € 1,5 miljoen en nog wat andere inkomsten).

Bestaande regelingen contributie

Hoe zijn de bestaande regelingen?

De WOB kent voor de contributieregeling voor haar gewone leden een basisbedrag, vermeerderd met een bedrag op basis van formatieplaatsen (het zogenaamde individueel bedrag per plaats, IBP).

In 2009 is het basisbedrag € 924 en het bedrag per formatieplaats (peildatum 1 januari 2008) € 83,17.

De VOB kent voor de gewone leden een contributie bestaande uit een bedrag per 1000 inwoners werkgebied, met een mini-

mum- en een maximumbedrag. In 2009 is het bedrag per 1000 inwoners € 49,10, met een minimum van € 365,70 en een maximum van € 13.750,--. Dit betekent dat alle bibliotheken met meer dan 280.000 inwoners (13.750 gedeeld door 49,10 is 280) niet meer betalen dan het maximum.

Daarnaast heft de VOB opcenten voor marketingcampagnes: in 2009 € 16,90 per 1000 inwoners, met een minimum van € 125,-- en een maximum van € 4.870,--. In dit geval betekent het dat bibliotheken met meer dan 288.000 inwoners (4.870 gedeeld door 16,90 is 288) niet meer betalen dan het maximum.

De omslag voor Bibliotheek.nl is niet van een minimum- of maximumbedrag voorzien en bedraagt voor alle leden € 0,22 per inwoner. Samen levert dat ca. € 3,6 miljoen op.

Bestaande regelingen stemrecht

Wat het stemrecht betreft, is de VOB-regeling voor de gewone leden (artikel 14 statuten) heel eenvoudig: 1 stempunt per 1000 inwoners. Hier geen minimum- of maximumaantal. De grootste bibliotheken hebben dus veel stemrecht voor relatief weinig contributie. Peildatum is het jaar voorafgaand aan het lopende jaar.

De WOB heeft ook het stemrecht (artikel 16 statuten) geregeld op basis van de formatieplaatsen. Leden met minder dan 10 formatieplaatsen hebben 1 stempunt. Leden met 10 tot 20 formatieplaatsen 2 stempunten, 20 tot 30 3 en zo verder. Ook hier is de peildatum het jaar voorafgaand aan het lopende jaar.

Brief uit Gelderland

In een brief aan de VOB hebben drie bibliotheken uit Gelderland (zie Nieuwsbrief juni) er al op aangedrongen voor de nieuwe brancheorganisatie niet uit te gaan van contributie op basis van inwonertallen en ook geen minimum- en maximumbedrag te hanteren.

CBS-cijfers gemeentelijke bijdragen

De VOB-site publiceerde 9 juli de CBS-cijfers met alle gemeentelijke bijdragen voor het openbare bibliotheekwerk in 2009 (<http://www.debibliotheken.nl/content.jsp?objectid=23730>). Hoewel deze cijfers de bedragen zijn die gemeenten onder hun eigen begrotingshoofdstuk "openbare bibliotheek" hebben geplaatst (wat, zo blijkt uit mijn ervaringen in Noord- en Zuid-Holland, niet hetzelfde is als wat gemeenten daad-

werkelijk subsidiëren), laat koppeling van de bedragen aan de inwonertallen zien dat er grote verschillen in bijdrage per inwoner bestaan. Dat is en blijft *een grote handicap* voor iedere gezamenlijke brancheactiviteit. Het pleit er in elk geval voor om niet van contributiebijdragen op basis van inwonertallen uit te gaan. Als dat wel wordt gedaan is ook de vraag wat dit voor de PSO's betekent. Bij gelijke aantallen stempunten per (bijv.) 1000 inwoners zouden de gezamenlijke basisbibliotheken en de gezamenlijke PSO's evenveel stempunten hebben.

Brief R. Vellinga aan H. Dijkstal **Scepsis over welslagen digitale bibliotheek**

"Ik pleit in mijn stuk voor de lokale bibliotheek en in mindere mate voor de digitale bibliotheek. Ten eerste ben ik sceptisch over het welslagen van de digitale bibliotheek (DB): zit de mensheid hier op te wachten en kan de bibliotheeksector op termijn de ambities van de DB waarmaken (een speler van formaat worden zoals een Google) c.q. bekostigen. Het had mij verstandiger geleken eerst een degelijk onderzoek te verrichten onder de bevolking naar de behoefte en wenselijkheid van de DB alvorens daar van Rijksweg t/m 2012 jaarlijks plm. 19 miljoen euro in te steken."

Dat schreef **Rob Vellinga**, directeur van de bibliotheek Voorschoten-Wassenaar, op 10 juli 2009 aan een inwoner van Wassenaar die hij tegenkwam in de filmzaal van de bibliotheek. Die inwoner was **Hans Dijkstal**, die, zoals bekend, bezig is met een Bibliotheekcharter van OCW, IPO en VNG.

Geachte heer Dijkstal, beste Hans

De brief van Vellinga aan Dijkstal (de tussenkopjes zijn van mij - wk) luidt:

"Geachte heer Dijkstal, beste Hans, Onlangs spraken wij elkaar in de filmzaal van de nieuwe bibliotheek te Wassenaar. U vroeg mij om een opinie omtrent bibliotheekinnovatie omdat u voor de VNG het land in gaat om draagvlak te creëren voor het VNG-beleid terzake (in samenhang met IPO en OCW).

Interessante kwestie waar ik al langer mee bezig ben, getuige ook het bijgevoegde stuk over de bibliotheek te Wassenaar en Voor-

schoten in perspectief (10 jaar van nu). Dit stuk is door het bibliotheekbestuur aangenomen en aangeboden aan beide gemeentebesturen.

De wethouders Pim van de Locht te Wassenaar en Marijke Kleijweg te Voorschoten kunnen zich er in vinden. Het zal nog in beide gemeenteraden worden behandeld.

Informatie ruimschoots via internet

Mijn scepsis is gebaseerd op de gedachte dat de informatiefunctie van bibliotheken is veranderd: actuele informatie ('need to know') is al ruimschoots via internet voor handen, de bibliotheek met haar fysieke collectie is meer geschikt voor achtergrondinformatie ('nice to know').

Ik weet dat de minister het digitale traject is ingegaan, na overleg met IPO en VNG, omdat men van overheidswege bezorgd is over de toekomst van de bibliotheeksector. Met name de informatievoorziening moet digitaal, zo is de gedachte, om de sector toekomstbestendig te houden en om de sector te laten overleven, zo wordt gesteld. In Wassenaar gaan we voor de ontmoetingsfunctie en voor cultuur, niet a priori voor digitaal, en ik denk dat wij hier ter plaatse met onze nieuwe bibliotheek toekomstbestendig zijn en nieuw elan hebben gevonden.

Open deur en conflict

De overheid heeft haar nationale belang en de gemeentelijke overheid heeft haar plaatselijke belang. Deze open deur kan in de toekomst leiden tot een conflict in bibliotheekland. De VNG lost dit op, denkt zij, door te stellen dat bibliotheken die niet willen meegaan of niet kunnen meegaan met de DB, geen deel meer kunnen uitmaken van het landelijk stelsel van openbare bibliotheken. Deelname door alle bibliotheken wordt als voorwaarde genoemd voor een succesvolle DB. Ik vind een dergelijke taal rieken naar chantage en begrijp niet dat de VNG dit op voorhand stelt. Eigenlijk wordt hiermee gezegd: gemeenten, jullie moeten t.z.t. via de bibliotheken subsidie ter beschikking stellen aan de DB; immers, na 2012 zal de exploitant van de DB bij lokale bibliotheken komen collecteren om de DB in stand te houden c.q. verder te laten ontwikkelen. Kan of wil de lokale bibliotheek niet meebetalen, dan valt zij buiten het stelsel. Stel dat men 1 euro per inwoner vraagt, dat betekent voor onze stichting (Voorschoten en Wassenaar) een bijdrage van € 50.000,- die ergens vandaan

moet komen: minder personeel, minder boeken of minder openingstijden bijvoorbeeld. Dit is niet in het belang van de inwoners van beide gemeenten en strookt zeker niet met de ambities die wij hebben met onze nieuwe bibliotheek in Wassenaar, inclusief filmhuis.

Wringende schoen

En hier wringt de schoen. Ik sta voor de Voorschotense en Wassenaarse bibliotheek, daar word ik voor betaald en ik wil niet gedwongen worden een peperdure DB in stand te houden waarvan nog maar moet worden afgewacht of die succesvol zal zijn. Ik weet dat er collega-directeuren zijn die de DB noodzakelijk vinden en die hieraan mee willen betalen (sommigen vinden 2 euro per inwoner redelijk), ten koste van wat is mij niet duidelijk. Ook is nog niet bekend wat het standpunt ter zake is van gemeentebesturen en of die wel zo happig zullen zijn om op termijn een DB te willen betalen, die geen lokale dienst betreft.

Het probleem (of de kracht?) van de bibliotheeksector is de lokale financiering; in ieder geval staat deze lokale financiering op gespannen voet met de financiering van nationale ambities.

Dit geluid zult u vaker tegenkomen in den lande. Een oplossing kan zijn dat het verplichte leengeld, dat bibliotheken moeten afdragen aan auteurs en andere rechthebbenden, wordt afgeschaft en door de overheid wordt overgenomen; in de ons omringende landen de gebruikelijke gang van zaken. Het geld dat hierdoor landelijk vrij zou komen is ongeveer gelijk aan wat nu jaarlijks aan de DB besteed gaat worden. Ook dit idee zult u veelvuldig tegenkomen maar ik begrijp dat dan de overheid, indirect, de DB blijft betalen. Toch wil ik een beroep op u doen dit voorstel op bestuurlijk niveau serieus aan de orde te stellen; eenmaal aangenomen, zal het een zegen zijn voor de sector: alle administratieve rompslomp weg en de financiering van de DB veilig gesteld, zonder aantasting van de plaatselijke bibliotheekvoorziening.

Ik hoop u met deze brief en met de bijlage enig inzicht te hebben verschaft over wat er zoal speelt inzake de bibliotheekinnovatie en het standpunt daarin van een relatief kleine basisbibliotheek.

Innovatief genoeg

Concluderend: ik begrijp de overheid dat zij landelijke innovatie voorstaat met haar DB, maar ik meen dat wij in Wassenaar en Voorschoten innovatief genoeg zijn om ons te handhaven als bibliotheek, en als het moet ook zonder het stelsel en de digitale bibliotheek. Landelijke innovatie kan en mag niet ten koste gaan van de lokale bibliotheken.

Ik wens u veel succes toe met uw missie.

Met een hartelijke groet,

Rob Vellinga,
Wassenaar,
10/7/2009"

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 9 organisaties: Biblionet Drenthe, Biblioservice Gelderland, Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken (SFB), BibliotheekService Centrum Utrecht (BiSC), ProBiblio (Noord- en Zuid-Holland), Zeeuwse Bibliotheek, Cubiss (Noord-Brabant), Bibliotheekhuis Limburg en Vereniging Netwerk van Directeuren (NvD)

De relatie tussen deze 9 organisaties en de redactie is geregeld in een redactiestatuut. De Nieuwsbrieven zijn digitaal ontsloten op de website van de Vereniging Netwerk van Directeuren, www.directeuren.net.

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u de redacteur op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. Graag zelfs. De bibliotheekvernieuwing verdient meer discussie in het openbaar. Reacties worden geplaatst als voornaam, achternaam en (indien aanwezig) functie vermeld worden. Ze kunnen worden gemaïld aan wkeizer@soobbozh.nl.